

A man in a black coat and hat stands with his back to the camera in a misty forest. In the background, a small, light-colored stone church with a pointed roof and arched windows is visible through the trees. The scene is atmospheric and somewhat somber.

Gilbert Keith Chesterton

OTEC BROWN
NA STOPĚ II

Splendidum družstvo

OTEC BROWN NA STOPĚ II

GILBERT KEITH CHESTERTON

Splendidum družstvo • Vražné, Hynčice

OTEC BROWN NA STOPĚ II

Copyright © Gilbert Keith Chesterton, 1911

Cover © Splendidum družstvo, 2024

Translation © Tereza Novotná, 2024

Czech Edition © Splendidum družstvo

Vražné, Hynčice, 2024

První el. vydání

ISBN 978-80-7681-339-7 (EPUB)

ISBN 978-80-7681-340-3 (MOBI)

ISBN 978-80-7681-341-0 (PDF)

Z anglického originálu *The Complete Father Brown Stories by G. K. Chesterton*, přeložila Tereza
Novotná.

Obsah

STŘÍBRNÝ KŘÍŽ SE SAFÍRY
ZAHRA DA SMRTI
OKŘÍDLENÁ DÝKA
NEPŘÍTOMNOST PANA GLASSE
RÁJ ZLODĚJŮ
VZKŘÍŠENÍ OTCE BROWNA
PROROCTVÍ PSA
TAJEMNÝ MUŽ SE DVĚMA VOUSY
SOUDCOVO ZRCADLO
VRAŽDA VE SPĚCHU
SOUBOJ DOKTORA HIRSCHÉ
PROKLETÁ KNIHA

STŘÍBRNÝ KŘÍŽ SE SAFÍRY

Mezi stříbřitou stuhou rána a zelenou třpytivou stuhou moře se loď dotkla Harwiche a vypustila roj lidí jako much, mezi nimiž muž, kterého jsme měli následovat, nijak nevyčníval – a ani vyčnívat nechtěl. Nebylo na něm nic pozoruhodného, až na nepatrný kontrast mezi sváteční veselostí jeho oblečení a oficiální vážností jeho tváře. K jeho oblečení patřilo světlé, bledě šedé sako, bílá vesta a šedý slaměný klobouk s šedomodrou stuhou. Jeho hubený obličej byl naopak tmavý a zakončený krátkým černým plnovousem, který připomínal španělské vousy. Kouřil cigaretu s vážností povaleče. Nic na něm nenaznačovalo, že jeho šedé sako skrývá nabitý revolver a bílá vesta policejní průkaz nebo že slaměný klobouk skrývá jednu z nejmocnějších myslí v Evropě. Byl to totiž sám Valantin, šéf pařížské policie a nejslavnější vyšetřovatel na světě; cestoval z Bruselu do Londýna, aby provedl největší zatčení století. Flambeau byl v Anglii. Policie tří zemí konečně vystopovala velkého zločince z Gentu do Bruselu, z Bruselu do Hook-van-Hollandu; předpokládalo se, že využije jisté neznalosti a zmatku eucharistického kongresu, který tehdy probíhal v Londýně. Pravděpodobně tam pojede jako nějaký drobný úředník nebo

sekretář s ním spojený; ale Valantin si samozřejmě nemohl být jistý; u Flambeaua si nikdo nemohl být jistý.

Uplynulo mnoho let od doby, kdy ten kolos zločinu náhle přestal udržovat svět ve zmatku; a když přestal, jak se říkalo po Rolandově smrti, zavládlo v zemi velké ticho. Ale ve svých nejlepších časech (mám samozřejmě na mysli ty nejhorší) byl Flambeau postavou stejně majestátní a mezinárodní jako císař. Téměř každé ráno se v denním tisku objevila zpráva, že unikl následkům jednoho mimořádného přestupku tím, že spáchal jiný. Byl to Gaskoňan gigantické postavy a fyzické odvahy; vyprávěly se o něm nejdivočejší historky. Je třeba říci, že jeho fantastická fyzická síla se obvykle uplatnila v takovýchto nekrvavých, i když nedůstojných scénách; jeho skutečné zločiny byly většinou důmyslné, šlo o velké loupeže. Ale každá jeho krádež byla téměř novým hříchem a mohla být příběhem sama o sobě. Byl to on, kdo v Londýně řídil velkou Tyrolskou mlékárenskou společnost, která neměla žádné mléčné farmy, žádné krávy, žádné vozy, žádné mléko, ale měla několik tisíc předplatitelů. Ty obsluhoval tak, že jednoduše přenášel malé plechovky s mlékem od dveří lidí ke dveřím svých vlastních zákazníků. Byl to on, kdo vedl nevysvětlitelnou a těsnou korespondenci s mladou dámou, když celou poštovní tašku zachytil neobyčejným trikem. Mnohé jeho experimenty se však vyznačovaly komplexní jednoduchostí. Říká se, že jednou hluboko v noci přemaloval všechny místnosti v jedné ulici, jen aby polapil spolucestujícího. Je zcela jisté, že vynalezl přenosnou poštovní schránku, kterou umisťoval na nárožích klidných předměstí pro případ, že by do ní cizí lidé házeli poštovní poukázky. A konečně proslul jako úžasný akrobat; navzdory své mohutné postavě dokázal

skákat jako luční kobylka a v korunách stromů se pohyboval jako opice. Velký Valantin, který se vydal hledat Flambeau, si tedy dobře uvědomoval, že jeho dobrodružství neskončí, až ho najde.

Ale jak ho najít? V tomto bodě se představy velkého Valantina teprve formovaly.

Jednu věc Flambeau při vší své obratnosti v převleku nedokázal skrýt, a tou byla jeho neobvyklá výška. Kdyby Valantinovo bystré oko zahlédlo vysokého obchodníka s jablky, vysokého granátníka nebo dokonce poměrně vysokou vévodkyni, mohl je na místě zatknout. Ale v celém jeho vlaku nebyl nikdo, kdo by mohl být převlečený Flambeau, stejně jako kočka nemůže být převlečená za žirafu. S lidmi na parníku se už spokojil a lidí vyzvednutých v Harwichi nebo cestou bylo definitivně omezeno na šest. Na konečné stanici cestoval jeden malý železniční úředník, tři poměrně malí zahradníci vyzvednutí o dvě stanice později, jedna velmi malá vdova cestující z města v Essexu a menší postavy římskokatolický kněz cestující z vesnice v Essexu.

Valantin to vzdal a málem se rozesmál. Malý kněz byl takovou esencí těch východních plání; měl kulatý a tupý obličej jako norfolkský knedlík; oči prázdné jako Severní moře; měl několik hnědých papírových ruliček, které naprosto nedokázal posbírat. Valantin byl skeptik a v přísném francouzském stylu nedokázal milovat kněze. Dokázal je však litovat a tenhle dokázal vzbudit lítost v každém. Měl velký ošuntělý deštník, který mu neustále padal na zem. Zdálo se, že neví, kde je správný konec zpáteční jízdenky. S prostotou měsíčního telátka všem ve vagonu vysvětloval, že si musí dávat pozor, protože v jedné ze svých hnědých papírových ruliček má něco z pravého stříbra „s modrými kamínky“. Jeho svérázná

kombinace essexské plachosti se svatou prostotou Francouze bavila tak dlouho, dokud kněz nedorazil (nějak) do Tottenhamu se všemi balíčky a nevrátil se pro deštník. Když tak učinil, Valantin mu dokonce projevil laskavost a varoval ho, aby se o stříbro více staral a všem o něm nevyprávěl. Ale ať už mluvil s kýmkoli, Valantinův ostrí zrak číhal na někoho jiného; neustále si dával pozor na každého, bohatého nebo chudého, muže nebo ženu, na všechny kdo byli o čtyři palce vyšší než on, což byla velikost Flambeaua.

Na Liverpool Street sestupoval, zcela přesvědčen, že pachatele nepřehlédl. Pak se vydal do Scotland Yardu, aby si vyjasnil své postavení a zajistil si pomoc v případě potřeby; potom si zapálil další cigaretu a vydal se na dlouhou procházku londýnskými ulicemi. Když se procházel ulicemi a po náměstí Victoria Square, náhle se zastavil a zpozorněl. Bylo to zvláštní, tiché náměstí, velmi typické pro Londýn, plné nenuceného ticha. Vysoké, rovné domy kolem vypadaly blahobytně a zároveň neobydleně; náměstí s keři uprostřed vypadalo opuštěně jako zelený ostrov v Pacifiku. Jedna ze čtyř stran byla mnohem vyšší než ostatní, jako nástupiště, a linii této strany přerušovala jedna z podivuhodných londýnských budov – restaurace, která vypadala, jako by se odklonila od Soho, módní čtvrti pro aristokracii. Byl to neatraktivní objekt se zakrslými květináči a dlouhými pruhovanými okenicemi citronově žluté a bílé barvy. Stál obzvlášť vysoko nad ulicí a obvyklým londýnským mozaikovitým způsobem vedly ke vchodovým dveřím schody z ulice, skoro jako by požární schodiště mohlo vést k oknu v přízemí. Valantin stál a kouřil před žlutobílými žaluziemi a dlouho si je prohlížel.

Nejneuvěřitelnější na zázracích je, že se dějí. Několik mraků na obloze se shromáždí do podoby pohledu jediného lidského oka. V krajině pochybné cesty vyrostě strom v přesném a složitém tvaru jakoby lidské bytosti. Obě tyto věci jsem v posledních dnech viděl na vlastní oči. Nelson umírá v okamžiku vítězství; a muž jménem Williams zcela náhodou zabije muže jménem Williams. Zkrátka, v životě je prvek elfské náhody, který lidem, kteří očekávají prozaický přístup, může neustále unikat. Jak bylo dobře vyjádřeno v Poeově paradoxu, moudrost musí počítat s neočekávaným.

Aristide Valantin byl nevyzpytatelný Francouz; a francouzský intelekt je intelektem zvláště a výlučně francouzským. Nebyl to „myslící stroj“; to je totiž bezmozková fráze moderního fatalismu a materialismu. Stroj je strojem jen proto, že nedokáže myslet. Byl to však myslící člověk a zároveň člověk prostý. Všech svých pozoruhodných úspěchů, které vypadaly jako triky, dosáhl vytrvalou logikou, jasným a banálním francouzským myšlením. Francouzi neelektrizují svět tím, že by začali nějaký paradox; elektrizují ho tím, že realizují truismus. Truismus provádějí do takové míry – jako ve Francouzské revoluci. Ale právě proto, že Valantin rozuměl rozumu, chápal i jeho hranice. Jen člověk, který neví nic o motorech, mluví o jízdě bez benzinu; jen člověk, který neví nic o rozumu, mluví o uvažování bez pevných, nezpochybnitelných prvních principů. Zde žádné pevné první principy neměl. Flambeau v Harwichi nebyl; a pokud byl vůbec v Londýně, mohl být čímkoli od vysokého trampa na Wimbledon Common po vysokého toastmastersa v hotelu Metropole. Při takových příležitostech počítal s nepředvídatelným. Při takových příležitostech, kdy nemohl sledovat cestu rozumného, chladně a

opatrně sledoval cestu nerozumného. Místo aby chodil na správná místa – do bank, na policejní stanice, na schůzky, systematicky chodil na špatná místa; klepal na každý prázdný dům, zahýbal do každé slepé uličky, prolézal každou odpadky posetou uličku, obcházel každý půlměsíc, který ho zbytečně svedl z cesty. Tento šílený postup obhajoval zcela logicky. Říkal, že pokud máte stopu, je to ten nejhorší způsob, ale pokud nemáte vůbec žádnou stopu, je to ten nejlepší, protože existuje šance, že jakákoli zvláštnost, která upoutala pozornost pronásledovatele, může být stejná, která upoutala pozornost pronásledovaného. Někde člověk musí začít a nejlepší je začít tam, kde se ten druhý může zastavit. Něco v tom schodišti vedoucím k restauraci, něco v tichu a svérázu té budovy probudilo v detektivovi všechny vzácné romantické choutky a přimělo ho k návštěvě toho podniku. Vyšel po schodech nahoru, posadil se ke stolu u okna a požádal o šálek černé kávy. Bylo půl jedné a on ještě nesnídal; na stole ležely zbytky jiných snídaní, které v něm vzbudily hlad, a když si k objednávkce přidal vejce, začal si zamyšleně míchat do kávy trochu bílého cukru a přitom myslel na Flambeaua. Vzpomněl si, jak Flambeaua zachránil, jednou nůžkami na nehty a jednou při požáru domu; jednou tím, že zaplatil za dopis bez známky, a jednou tím, že přiměl lidi, aby se podívali dalekohledem na kometu, která mohla zničit svět. Myslel si, že jeho detektivní mozek je stejně dobrý jako mozek kriminalisty, a byla to pravda. Ale byl si plně vědom tohoto nedostatku. „Zločinec je tvůrčí umělec, detektiv je pouhý kritik,“ řekl s kyselým úsměvem a pomalu přiblížil šálek s kávou ke rtům a pak ho velmi rychle odložil, protože si kávu osolil.

Podíval se na nádobu, z níž se stříbřitý prášek vysypal; byla to nepochybně cukřenka. Přemýšlel, proč v ní uchovávají sůl. Podíval se, jestli tam nejsou nějaké další tradiční nádoby. Ano; byly tam dvě plné solničky. Ochutnal; byl to cukr. Pak se znovu se zájmem rozhlédl po restauraci, jestli tam nejsou ještě nějaké další stopy té zvláštní umělecké chuti, která dává do slánky cukr a do cukřenky sůl. Až na podivnou skvrnu od nějaké tmavé tekutiny na jedné z bílých tapet vypadal celý podnik úhledně, vesele a obyčejně. Zazvonil na zvonek a přivolal číšníka.

Když tento pán s rozcuchanými vlasy a v tuto časnou hodinu poněkud nevyspalý spěšně přistoupil, detektiv (kterému nechyběl smysl pro humor) ho požádal, aby ochutnal cukr a zjistil, zda odpovídá vysoké pověsti hotelu. Výsledkem bylo, že číšník náhle zívá a probral se.

„Děláte si ze svých zákazníků takhle delikátní legraci každé ráno?“ zeptal se Valantin. „Neunavuje vás někdy vtípkování o záměně soli a cukru?“

Číšník, když mu tato ironie byla jasnější, se zarazil a ujistil ho, že podnik rozhodně nic takového neměl v úmyslu; musí jít o velmi zvláštní omyl. Vzal cukřenku a podíval se na ni; vzal slánku a podíval se na ni, přičemž se tvářil čím dál zmateněji. Nakonec se hluboce omluvil, spěšně odešel a za několik vteřin se vrátil s majitelem restaurace. Majitel si také prohlédl cukřenku a pak slánku; tvářil se velmi zmateně.

Náhle se zdálo, že číšník ze záplavy slov ztratil řeč.

„Myslím,“ zamumlal koktavě, „myslím, že to udělali ti dva duchovní.“

„Jací dva duchovní?“

„Ti dva duchovní,“ řekl číšník, „co hodili tu polévku na zeď.“

„Hodili polévku na zeď?“ zopakoval Valantin, přesvědčený, že jde o nějakou podivnou metaforu.

„Ano,“ řekl vzrušeně obsluhující a ukázal na tmavou skvrnu na bílé zdi, „hodil ji tamhle na zeď.“

Majitel přichvátal k jeho stolu s dalším vysvětlením.

„Ano, pane,“ řekl, „to je pravda, i když si nemyslím, že by to mělo něco společného s cukrem a solí. Dva duchovní sem přišli a jedli polévku velmi brzy, hned jak se spustily okenice. Oba to byli velmi klidní, slušní lidé; jeden z nich zaplatil účet a odešel; druhému, který se zdál být dost pomalý, trvalo o pár minut déle, než si posbíral věci. Nakonec však vyšel ven. Jen chvíli předtím, než vyšel ven, schválně zvedl talíř s polívkou, kterou snědl jen do poloviny, a hodil trochu polévky na zeď. Já sám jsem byl v zadní místnosti a číšník než stačil včas doběhnout a zjistit, proč je zeď potřísněná, restaurace byla prázdná. Moc škody to nenadělalo, ale bylo to zatraceně drzé; a já se snažil chytit ty muže venku. Byli však příliš daleko; všiml jsem si je až tehdy, když zahrnuli za další roh do Carstairs Street.“

Detektiv už byl na nohou, klobouk na místě a hůl v ruce. Tato dosti podivná událost byla pro něho hnacím motorem v jeho záležitosti. Zaplatil účet, zabouchl za sebou skleněné dveře a brzy zabočil do jiné ulice.

Naštěstí i v takových horečnatých chvílích byl jeho pohled na věc chladný a rychlý. Něco ve výloze se kolem něj mihlo jako blesk; přesto se vrátil, aby se na to podíval. Obchod byl oblíbeným zelinářstvím a obchodem s ovocem, venku byla vystavena řada položek a jasně označena jejich názvy a cenami. Ve dvou nejvýraznějších přihrádkách byly dvě hromady, pomeranče a

ořechy. Na hromadě ořechů byl kus kartonu, na němž bylo tučnou modrou křídou napsáno: „Nejlepší pomeranče, dva haléře.“ Na pomerančích byla cedulka s nápisem: „Nejlepší brazilské ořechy, čtyři pence za libru“.

Monsieur Valantin se podíval na tyto dvě cedulky a pomyslel si, že se s touto velmi jemnou formou humoru setkal před chvílí.

Upozornil na tuto nepřesnost v cedulkách obchodníka s ovocem s červeným obličejem, který se poněkud nevrle rozhlížel po ulici.

Prodavač ovoce nic neřekl, ale nazlobeně vrátil každou kartičku na své místo. Detektiv, elegantně opřený o hůl, dál studoval obchod.

Nakonec řekl: „Omlouvám se milý pane, ale rád bych vám položil otázku o experimentální psychologii a asociaci idejí.“

Zrudlý prodavač na něj vrhl výhružný pohled, ale on vesele pokračoval a mávl holí: „Proč,“ pokračoval, „jsou ve vašim obchodě dva lístky špatně umístěné? Nebo, jaká mystická asociace spojuje představu ořechů označených jako pomeranče s představou dvou duchovních, jednoho vysokého a druhého malého?“

Obchodníkovi vylétly oči z důlků jako šnekovi; na okamžik se zdálo, že se na cizince opravdu chystá vrhnout. Nakonec zlostně zamručel: „Nevím, co s tím máte společného, ale jestli jste jeden z jejich přátel, můžete jim ode mě vzkázat, že jim ustřelím ty jejich hloupé hlavy, ať už jsou faráři nebo ne, jestli mi ještě jednou rozházejí jablka.“

„Opravdu?“ detektiv se zeptal s velkým pochopením. „Oni vám rozházeli jablka?“

„Jeden z nich ano,“ řekl rozzlobený prodavač, „rozkutálem je po celé ulici. Chytil bych toho neřáda, kdybych je nemusel sbírat.“

„Kam se poděli ti kněží?“ zeptal se Valantin dychtivě.

„Odešli po té druhé cestě vlevo a pak přes náměstí,“ řekl rychle prodavač.

„Děkuji,“ odpověděl Valantin a zmizel jako víla. Na druhé straně druhého náměstí našel policistu a řekl: „Tohle je naléhavé, strážníku, neviděl jste dva duchovní v kloboucích?“

Policista se začal chechtat. „Viděl, pane, a jestli chcete vědět, tak jeden z nich byl opilý. Stál uprostřed silnice, což mě zmátlo.“

„Kam šli?“ zeptal se ostře Valantin.

„Nastoupili do jednoho z těch žlutých autobusů,“ odpověděl muž, „co jezdí do Hampsteadu.“

Valantin vytáhl služební průkaz a velmi rychle řekl: „Sežeňte dva své muže, aby šli se mnou,“ a přešel silnici s tak nakažlivou energií, že těžkopádného policistu to pohnulo k téměř prozíravé poslušnosti. O minutu a půl později se k francouzskému detektivovi na protějším chodníku připojili inspektor a muž v civilu.

„Nuže, pane,“ začal inspektor s úsměvem a důležitostí, „co pro vás můžeme...“

Valantin ho nenechal domluvit a ukázal holí. „Řeknu vám to až v tom omnibusu,“ a začal kličkovat mezi proudem vozů. Když se všichni tři, těžce oddychující, uvelebili na horních sedadlech žlutého vozu, inspektor řekl: „V taxíku bychom jeli čtyřikrát rychleji.“

„Naprosto správně,“ odpověděl klidně jejich vůdce, „kdybychom jen tušili, kam jedeme.“

„Tak kam jedeme?“ zeptal se muž v civilu a upřeně se na něj zadíval. Valantin několik vteřin zamračeně koukal, a pak řekl: „Když víš, co člověk dělá, stoupni si před něj, ale když chceš uhodnout, co dělá, drž se za ním. Odmítni, když uhne; zastav, když se zastaví; pohybuj se stejně pomalu jako on. Pak budeš schopen vidět, co viděl on, a

budeš schopen jednat stejně jako on. Jediné, co můžeme dělat, je mít oči otevřené.“

„Jaké podivnosti máte na mysli?“ zeptal se inspektor.

„Všechny druhy podivností,“ odpověděl Valantin a ponořil se do zarputilého mlčení.

Žlutý omnibus se plazil po severních silnicích snad celé hodiny; velký detektiv už nic nevysvětloval a jeho asistenti možná cítili tiché a rostoucí pochybnosti o jeho poslání. Možná také cítili tichou a rostoucí touhu po obědě, protože hodiny se plížily daleko za obvyklou dobu oběda a dlouhé silnice severního londýnského předměstí jako by vystřelovaly délku za délkou jako pekelný dalekohled. Byla to jedna z těch cest, při nichž má člověk neustále pocit, že už musel konečně dorazit na konec vesmíru, a pak zjistí, že dorazil jen na začátek Tufnell Parku.

Londýn zamrzl v zaplivaných krčmách a ponurých křovinách a pak nevysvětlitelně ožil v hořících hlavních ulicích a nehorázně vykřičených hotelech. Bylo to jako projíždět třinácti různými vulgárními městy, která se navzájem sotva dotýkají. A přestože zimní soumrak se pomalu začal snášet, pařížský detektiv stále seděl tiše a ostražitě a prohlížel si fasády ulic, které se sunuly po obou stranách. Než nechali Camden Town za sebou, policisté už téměř spali, když Valantin náhle vyskočil, každému z mužů poklepal na rameno a křikl na řidiče, aby zastavil.

Svezli se po schodech dolů na silnici a nechápali, proč jsou tady, když se rozhlédli, uviděli Valantina, jak vítězoslavně ukazuje prstem na okno na levé straně silnice. Bylo to velké okno, které tvořilo část dlouhého průčelí pozlaceného a luxusního hostince; tato část byla vyhrazena pro slušné hosty a byla označena nápisem „Restaurace“.

Toto okno, stejně jako všechna ostatní podél průčelí domu, bylo z matného a vzorovaného skla; uprostřed něj však byla velká černá tříšť, podobná ledové hvězdě.

„Konečně náš signál,“ zvolal Valantin a mávl holí. „To místo s rozbitým oknem.“

„Jakým oknem? Jaký signál?“ zeptal se inspektor. „Kde máte důkaz, že to s nimi má něco společného?“

Valantin vzteky málem zlomil bambusovou hůl.

„Důkaz!“ vykřikl. „Proboha, tenhle člověk hledá důkazy!

Samozřejmě, šance je dvacet ku jedné, že to s nimi má něco společného. Ale co jiného můžeme dělat? Copak nechápete, že se musíme buď řídit jednou danou možností, nebo jít domů spát?“

Protlačil se do restaurace, jeho společníci ho následovali a za chvíli už seděli u pozdního oběda u malého stolku a dívali se na hvězdu z rozbitého skla uvnitř. Ne že by pro ně i tehdy byla příliš poučná.

„Vidím, že máte rozbité okno,“ řekl Valantin číšníkovi, když platil účet.

„Ano, pane,“ odpověděl číšník a sklonil se nad drobnými, k nimž Valantin mlčky přidal obrovské spropitné. Číšník se s mírným, ale nepopíratelným oživením narovnal.

„Ach, ano, pane,“ řekl. „Velmi zvláštní věc, pane.“

„Opravdu? Povězte nám o tom,“ požádal detektiv s nedbalou zvědavostí.

„No, přišli dva pánové v černém,“ řekl číšník, „dva cizí kněží, kteří pobíhali kolem. Dali si levný oběd, jeden z nich za něj zaplatil a odešel. Druhý se právě chystal odejít, aby se k němu připojil, když jsem se znovu podíval na drobné a zjistil, že mi zaplatil třikrát tolik. ‘Tady,’ říkám tomu, který už je skoro za dveřmi, ‘zaplatil jste moc.’“

‘To je pravda. Aha,’ řekne velmi chladně, vezmu účet, abych mu ho ukázal. No, to bylo úžasné.“

„Co myslíte?“ zeptal se číšníka Valantin.

„Kněz ve dveřích řekl zcela nonšalantně: ‘Promiňte, že vás pletu, ale za to okno musím zaplatit.’ ‘Za jaké okno?’ nechápal jsem. On na to, ‘za to, které se chystám rozbít,’ a deštníkem rozbil to sklo.“

Všichni tři tazatelé vyjekli a inspektor si pro sebe něco zamumlal:

„Hledáme snad uprchlé blázny?“

Číšník pokračoval a s jistým potěšením vyprávěl směšnou historku:

„Na vteřinu jsem byl tak omráčený, že jsem se nemohl pohnout.

Muž opustil podnik a připojil se ke svému příteli za rohem. Pak se řítili ulicí Bullock Street tak rychle, že jsem je nemohl chytit, i když jsem se vzpamatoval a za nimi rychle běžel.“

„Bullock Street,“ řekl detektiv a řítil se tou ulicí stejně rychle jako podivná dvojice, kterou pronásledoval.

Jejich cesta teď vedla po holých cihlových chodnících, které vypadaly jako tunely; po ulicích s řídkým osvětlením a ještě řidšími okny. Soumrak houstl a ani pro londýnské policisty nebylo snadné odhadnout přesný směr, kterým se pohybují. Inspektor si však byl téměř jistý, že nakonec dorazí do některé části Hampstead Heath. Náhle modrý soumrak prolomilo jediné vypouklé plynové okno jako lucerna v býčím oku; a Valantine se na okamžik zastavil před malou cukrárnou. Po chvilce váhání vstoupil; s naprostou vážností postál mezi křiklavými barvami cukrárny a s jistou opatrností koupil třináct čokoládových bonbónů. Zjevně si připravoval řeč; ale nepotřeboval ji.

Hranatá, postarší žena v obchodě si jeho elegantní zjev prohlížela bez většího zájmu; když však spatřila modrou uniformou

inspektora, náhle ožila.

„Ach, jestli jste si přišel pro balíček, už jsem ho poslala.“

„Balíček?“ zopakoval Valantin a nechápavě se na ni podíval.

„Mám na mysli balíček, který tu zanechal ten pán, co je duchovní. V zájmu všeho svatého.“

„Proboha,“ řekl Valantin, naklonil se dopředu a poprvé dál najevo svou dychtivost, „proboha, řekněte nám, co se přesně stalo.“

„No,“ řekla žena s jistým zaváháním, „kněží přišli asi před půl hodinou, koupili si nějaké mentolky, chvíli si povídali a pak odešli směrem k Vřesovišti. Ale o pár vteřin později jeden z nich vběhl zpátky do obchodu a zeptal se: ‘Nenechal jsem tu nějaký balíček?’ No, hledala jsem všude a nic jsem nenašla; pak řekl: ‘To nevadí, ale kdyby se našel, pošlete ho na tuhle adresu.’ A nechal mi adresu a šilink za námahu. A skutečně, i když jsem si myslela, že žádný balíček tady není, zjistila jsem, že ho nechal v hnědém papíru na židli, a tak jsem ho poslala na adresu, kterou mi dal. Teď už si tu adresu nepamatuji, bylo to někde ve Westminsteru. Ale protože se mi to zdálo tak podivné, napadlo mě, že si pro to možná přišla policie.“

„Přišla,“ řekl Valantin stručně. „Je Hampstead Heath někde poblíž?“

„Odtud asi patnáct minut cesty,“ řekla žena. Valantin vystřelil z cukrárny a rozběhl se. Ostatní muži se neochotně rozběhli za ním. Ulice, kterou šli, byla tak úzká a uzavřená stíny, že když náhle vyšli ven, byli překvapeni, že večer je stále tak jasný a čistý. Dokonalá kopule paví zeleně se topila ve zlatě mezi černajícími se stromy a temně fialovými dálavami. Jasně zelený odstín stačil na to, aby na některých místech zvýraznil jednu či dvě hvězdy. Z denního světla zbýval jen zlatavý lesk na okraji Hampsteadu a té oblíbené nížiny

zvané Údolí zdraví. Rekreatanti, kteří se tu potulovali, se ještě úplně nerozprchli; několik párů posedávalo na lavičkách a tu a tam se ještě houpala na houpačce mladá dívka. Sláva nebes zhoustla a potemněla kolem vznešené lidské prostoty; když Valantin stál na svahu a rozhlížel se po údolí, náhle uviděl, co hledal.

Zahlédl dvě postavy v kněžských rouchách. Ačkoli se zdály malé jako hmyz, Valantin viděl, že jedna je mnohem menší než druhá. Ačkoli ten druhý byl shrbený a nevýrazný, viděl, že tento muž měří hodně přes metr osmdesát. Zafal zuby a vykročil vpřed, přičemž netrpělivě mával holí. Když se k nim přiblížil, všiml si ještě něčeho; něčeho, co ho zarazilo, a přesto to tak nějak očekával. Ať už byl vysoký kněz kdokoli, o totožnosti toho malého nemohlo být pochyb. Byl to jeho spolucestující z Harwicke, vikář z Essexu.

Konečně mu to začalo docházet. Valantin se toho rána dozvěděl, že otec Brown z Essexu přivezl stříbrný křížek se safíry, relikvii značné hodnoty, aby ji ukázal některým zahraničním kněžím na kongresu. Teď už bylo jasné, že to, co se naučil Valantin, se naučil i Flambeau; Flambeau se naučil všechno. Nebylo také divu, že když se Flambeau doslechl o safírovém kříži, pokusil se ho ukrást. A rozhodně nebylo divu, že si Flambeau s takovou hloupou ovčí, jako byl muž s deštníkem a balíčky, poradil po svém. Byl to typ člověka, kterého by kdokoli dokázal dovést na provázku až na severní pól; není divu, že ho herec jako Flambeau, převlečený za jiného kněze, dokázal dovést až na Hampstead Heath.

Zatím se zdálo, že zločin je dostatečně jasný, a přestože detektiv litoval kněze pro jeho bezmocnost, téměř pohrdal Flambeauem za to, že se povýšil nad tak důvěřivou oběť. Když si však Valantine vzpomněl na všechno, co se mezitím stalo, na všechno, co vedlo k

jeho triumfu, lámal si hlavu a hledal v tom sebemenší logiku nebo důvod. Co měla krádež stříbrného kříže se safíry společného s házením polévky na zeď? Co to mělo společného s tím, že ořechům říkal pomeranče, nebo že nejdřív zaplatil za okno a pak ho rozbil? Došel na konec svého pronásledování; nějak mu však unikl střed. Když se mu to nepodařilo (což se stávalo jen zřídka), většinou zachytil stopu, ale pachatele stejně minul. Tady pachatele chytil, ale stopu se mu stále nedařilo zachytit.

Dvě postavy, které sledovali, se plazily jako černé mouchy po rozlehlém zeleném obrysu kopce. Byly zřejmě zabrané do hovoru a možná si ani nevšimly, kam jdou, ale nepochybně mířily k divočejším a klidnějším vrcholům vřesoviště. Když je pronásledovatelé dostihli, museli ti druzí použít nedůstojné postoje lovce jelenů, krčit se za chumáči stromů, a dokonce se plazit ve vysoké trávě. Díky těmto nemotorným výmyslům se lovci dokonce dostali dostatečně blízko ke své kořisti, aby slyšeli mumlavou diskusi, ale nebylo možné rozeznat žádná slova kromě slova „mysl“, často opakovaného vysokým a téměř dětským hlasem. Při překonávání prudkého poklesu terénu a hustého houští se detektivům obě postavy, které sledovali, skutečně ztratily. Stopu nemohli znovu najít celých deset minut a pak je zavedla kolem velké kopule kopce s výhledem na amfiteátr s bohatou scénérií západu slunce. Pod stromem na tomto dominantním, ale zanedbaném místě stála stará zchátralá dřevěná lavička. Na této lavici seděli dva kněží, kteří se stále zabývali vážnou řečí. Nádherná zelená a zlatá barva se stále držela na tmavnoucím obzoru, ale kopule nad ní pomalu měnila barvu z paví zeleně na paví modř a hvězdy se od sebe stále více oddělovaly jako pevné drahokamy. Valantin tiše zamával svým

stoupencům, podařilo se mu vplížit za velký rozvětvený strom, a když tam stál v hrobovém tichu, poprvé zaslechl slova podivných kněží.

Po minutě a půl poslouchání se ho zmocnily ďábelské pochybnosti. Možná že do vřesovišť nočního vřesoviště zatáhl dva anglické policisty na pochůzku, která nebyla o nic rozumnější než hledání fíků v bodlácích. Oba kněží totiž mluvili přesně jako kněží, zbožně, učeně a líně, o nejvzdušnějších hádankách teologie. Malý kněz z Essexu mluvil prostěji a obracel svou kulatou tvář k hvězdám; druhý mluvil se sklopenou hlavou, jako by mu ani nebylo hodno se na ně dívat. Ale nevinnější církevní rozhovor nebylo možné slyšet v žádném bílém italském klášteře ani v černé španělské katedrále. První, co zaslechl, byl úryvek jedné z vět otce Browna, která končila slovy: „... co se ve středověku skutečně myslelo neporušitelností nebe. A tak se mu zdálo, že se mu to podařilo.“

Vysoký kněz pokýval skloněnou hlavou a řekl: „Ach, ano, tito moderní nevěřící se odvolávají na svůj rozum, ale kdo se může podívat na ty miliony světů a necítit, že nad námi mohou být krásné vesmíry, kde je rozum naprosto nerozumný?“

„Ne,“ řekl druhý kněz, „rozum je vždy rozumný, i v posledním limbu, na ztracené hranici věcí. Vím, že lidé obviňují církev, že rozum bagatelizuje, ale je to právě naopak. Církev jako jediná na světě činí rozum skutečně nejvyšším. Církev jako jediná na zemi potvrzuje, že sám Bůh je vázán rozumem.“

Vysoký kněz pozvedl svou přísnou tvář k obloze poseté hvězdami a řekl: „Ale kdo ví, jestli v tomto nekonečném vesmíru...?“

„Nekonečný pouze fyzicky,“ řekl malý kněz a prudce se otočil na svém místě, „a ne v tom smyslu, že by překračoval zákony pravdy.“

Valantin si za stromem třel nehty s tichým vztekem. Zdálo se mu, že téměř slyší chichotání svých společníků, které přivedl tak daleko na základě fantastické předtuchy, jen aby si vyslechli metafyzické drby dvou pokorných starších kněží. A když se znovu zaposlouchal, byl to opět otec Brown, kdo promluvil: „Rozum a spravedlnost se zmocňují nejbzdálenější a nejosamělejší hvězdy. Podívejte se na ty hvězdy. Nevypadají jako jednotlivé diamanty a safíry? No, můžete si představit jakoukoli bláznivou botaniku nebo geologii. Představte si lesy s listy z diamantů. Představte si měsíc – modrý měsíc, samostatný sloní safír. Nepředstavujte si však, že celá tato šílená astronomie nějak ovlivní rozum a spravedlivé chování. Na pláních z opálu, pod útesy vytesanými z perel, stále platí jedno: ‘Nepokradeš’.“

Valantin se právě chystal zvednout ze své strnulé a příkrčené pozice a co nejtíšeji se odplazit pryč, rozzuřený největší hloupostí svého života. Něco v samotném mlčení velkého kněze ho však přimělo zastavit se, dokud ten nepromluvil. Když konečně promluvil, řekl prostě, sklonil hlavu a položil si ruce na kolena: „No, myslím si, že jiné světy se snad mohou povznést nad naši mysl. Tajemství nebes je nevyzpytatelné a já mohu jen sklonit hlavu.“

Pak, stále pohybující obočím, aniž by změnil jediný centimetr svého postoje nebo hlasu, dodal: „Tak už mi dejte svůj safírový kříž! Jsme tu sami a já bych vás mohl roztrhat na kusy jako slaměnou panenku.“

Dokonale nezměněný hlas a postoj dodaly této šokující změně řeči zvláštní násilí. Zdálo se však, že strážcem relikvie to neotřásl. Možná si to ani neuvědomoval. Nebo možná pochopil a seděl ztuhlý hrůzou.

„No,“ řekl vysoký kněz stejně klidným hlasem a ve stejně nehybném postoji, „já jsem totiž Flambeau.“

Pak po odmlce řekl: „Tak co, dáte mi ten kříž?“

„Ne,“ řekl druhý a toto jediné slovo znělo podivně.

Flambeau náhle upustil od všech svých kněžských póz a dlouze se zasmál.

„Ne,“ vykřikl, „nedáte mi ho, pyšný preláte. Nedáte mi ho, vy celibátní prošťáčku. Mám vám říct, proč mi ho nedáte? Protože už ho mám v náprsní kapse.“

Mužiček z Essexu se zatvářil zdánlivě omráčeně a s nesmělou netrpělivostí „soukromého tajemníka“ se zeptal. „Jste si jistý?“

Flambeau nadšeně vykřikl. „To si pište, že jsem si naprosto jistý. Měl jsem dost rozumu, abych si nechal udělat duplikát toho správného balíčku, a teď, přáteli, máte ten duplikát vy a já mám ten kříž. Starý trik, otče Browne, velmi starý trik.“

„Ano,“ řekl otec Brown a prohrábl si vlasy se stejnou podivnou nejistotou. „Ano, už jsem o něm slyšel.“

Zločinec se naklonil k malému vesnickému knězi s jakýmsi náhlým zájmem. „Vy jste o tom slyšel? Kde jste o tom slyšel?“

„No, rozhodně vám nesmím říct jeho jméno,“ řekl prostě kněz. „Byl to kající, víte. Žil dobře asi dvacet let, a pak sešel z cesty. A tak, víte, když jsem vás začal podezírat, hned jsem si vzpomněl na způsob, jakým tenhle chudák okrádal lidi.“

„Začal jste mě podezřívat?“ vykřikl zločinec se vzrůstající zlobou.

„Opravdu jste měl tu drzost mě podezírat jen proto, že jsem vás přivedl na tuhle holou část vřesoviště?“

„Ne, ne,“ řekl Brown s omluvným výrazem. „Víte, podezřívám jsem vás už, když jsme se poprvé setkali. To ta malá boule na vašem

rukávu, kde máte vy, zločinci, ten náramek s hroty.“

„Jak je možné, proboha, že jste u Tartaru,“ vykřikl Flambeau, „slyšel o náramku s bodlinami?“

Otec Brown se provinile usmál a povytáhl obočí. „Když jsem byl vikářem v Hartlepoolu, byli tam takoví tři s ostnatými náramky. A protože jsem vás od začátku podezříval, chápete, že jsem se postaral, aby byl kříž bezpečně doručen. Omlouvám se, že jsem vás sledoval. Takže jsem vás viděl, jak měníte balíky. No a je pochopitelné, že jsem tam nechal ten správný.“

„Nenechal jste ho tam?“ zopakoval Flambeau a v jeho hlase poprvé zazněl jiný tón než triumf.

„No, bylo to tak,“ řekl kněz a promluvil stejným prostým tónem.

„Vrátil jsem se do toho cukrářství a zeptal se, jestli jsem tam nenechal nějaký balíček, a dal jsem jim konkrétní adresu, kdyby ho našli. No, věděl jsem, že jsem ho tam nenechal, ale když jsem zase odcházel, tak jsem ho tam nechal. A tak místo toho, aby za mnou s tím cenným balíkem běželi, poslali ho mému příteli do Westminsteru.“ Pak poněkud smutně dodal: „I to jsem se dozvěděl od jednoho chudáka v Hartlepoolu. Dělával to s kabelkami, které kradl na nádražích, ale teď je v klášteře. To víte, to se pozná,“ dodal a znovu si třel hlavu se stejnou zoufalou omluvou. „Nemůžeme za to, že jsme kněží. Lidé za námi chodí a vyprávějí nám takové věci.“

Flambeau vytáhl z vnitřní kapsy ruličku hnědého papíru a roztrhal ji na kusy. Uvnitř nebylo nic než papír a olověné tyčinky. S obrovským vztekem vyskočil na nohy a vykřikl: „Nevěřím vám. Nevěřím, že takový obyčejný kněz jako vy může tohle všechno nastražit. Ale věřím, že máte pořád u sebe ten kříž, a jestli ho nevydáte – jsme tady sami, tak si ho násilím seberu!“

„Ne,“ řekl otec Brown prostě a také vstal, „násilím si ho nevezmete. Za prvé proto, že ho opravdu nemám. A za druhé proto, že nejsme sami.“

Flambeau se divoce rozhlížel kolem sebe.

„Za tím stromem,“ řekl otec Brown a ukázal, „jsou dva silní muži a ten nejlepší žijící detektiv. Ptáte se, jak se sem dostali? Samozřejmě jsem je přivedl já! Jak jsem to udělal? Ano, řeknu vám to, jestli chcete! Bůh nám žehnej, takových věcí musíme znát tucet, když pracujeme s kriminálníky! No, nebyl jsem si hned jistý, jestli jste zloděj, a není dobrý nápad skandalizovat duchovního. Tak jsem si vás otestoval, abych zjistil, jestli vás něco nepřiměje ukázat svou pravou tvář. Člověk obvykle udělá malou scénu, když najde v kávě sůl; pokud ne, má důvod mlčet. Vyměnil jsem sůl za cukr a vy jste mlčel. Muž obvykle namítá, když je jeho účet třikrát vyšší. Pokud ho zaplatí, má důvod odejít bez povšimnutí. Já jsem vám změnil účet a vy jste ho zaplatil.“

Svět jako by čekal, až Flambeau vyskočí jako tygr. Ale byl strnulý jako zakletý; byl omráčen krajní zvědavostí.

„No,“ pokračoval otec Brown, „když jste nezanechal žádné stopy pro policii, tak to samozřejmě musel někdo udělat. Na každém místě, kam jsme šli, jsem se snažil udělat něco, kvůli čemu by se o nás mluvilo po zbytek dne. Moc škody jsem nenadělal – potřísněná zeď, rozházená jablka, rozbité okno; ale zachránil jsem kříž. Teď je ve Westminsteru. Trochu mě překvapuje, že jste si ho nechal tak snadno vzít, asi neznáte oslí písťalku.“

„Co neznám?“ zeptal se vyčerpaně Flambeau.

„Jsem rád, že jste o tom nikdy neslyšel,“ řekl kněz a ušklíbl se. „Je to nechutná věc. Na Oslí písťalku jste určitě příliš dobrý člověk.“

„Vůbec nechápu, o čem to mluvíte?“

Po kulaté, prosté tváři jeho kněžského protivníka sklouzl stín úsměvu.

„Copak vás nikdy nenapadlo, že člověk, který nedělá skoro nic jiného, než že naslouchá skutečným lidským hříchům, těžko může být úplně neznalý lidského zla? Ale ve skutečnosti mě o tom, že nejste kněz, přesvědčila i jiná část mé profese.“

„Co?“ zeptal se zloděj a téměř zkoprněl.

„Napadl jste rozum,“ řekl otec Brown. „To je špatná teologie.“

A právě když se otočil, aby si vzal své věci, vynořili se zpod šera stromů tři jejich sledovatelé. Flambeau ustoupil dozadu a Valantinovi se velice uklonil.

„Neuklánějte se mi,“ řekl Valantin měkkým hlasem. „Oba se musíme uklonit, tady tomu pánovi,“ podíval se s velkou úctou na otce Browna, zatímco kněz z Essexu mžoural očima a hledal deštník.

ZAHRADA SMRTI

Aristide Valantin, šéf pařížské policie, přišel pozdě na večeři a někteří jeho hosté začali přicházet dříve než on. Uklidňoval je však jeho důvěrný sluha Ivan, starý muž s jizvou a tváří téměř stejně šedivou jako jeho knír, který vždy sedával u stolu v hale, v místnosti se zavěšenými zbraněmi. Valantinův dům byl možná stejně neobvyklý a slavný jako jeho majitel. Byl to starý dům s vysokými zdmi a vzrostlými topoly, téměř přecházejícími přes Seinou; ale zvláštnost – a možná i policejní hodnota jeho architektury spočívala v tomto: nebyl tu žádný jiný konečný východ než těmito hlavními dveřmi, které střežil Ivan a zbrojnice. Zahrada byla rozlehlá a složitá a východů z domu do zahrady bylo mnoho. Ale ze zahrady nebyl žádný východ do vnějšího světa; byla tu vysoká, hladká, nepřekonatelná zeď se zvláštními hroty na vrcholu; možná to nebyla špatná zahrada pro člověka, který přísahal, že zabije několik set zločinců.

Jak Ivan vysvětloval svým hostům, jejich hostitel zavolal, že se na deset minut zdržel. Ve skutečnosti vydával poslední rozkazy k popravám a podobným hrůzným věcem; a přestože mu tyto povinnosti byly ze své podstaty odporné, vždy je precizně plnil. Při stíhání zločinců byl nemilosrdný, při jejich trestání však velmi mírný. Protože byl nadřazen francouzským – a do značné míry i

evropským – politickým metodám, byl jeho velký vliv se ctí využíván ke zmírňování trestů a očišťování věznic. Byl jedním z velkých humánních francouzských volnomyšlenkářů; a jediné, co je na nich špatné, je, že milosrdenství činí ještě chladnějším než spravedlnost.

Když Valantin dorazil, byl už oblečený v černém s červenou růžicí, elegantní postavy, tmavý plnovous už měl prošedivělý. Prošel domem rovnou do své pracovny, která měla výhled na pozemky za ním. Dveře do zahrady byly otevřené a poté, co pečlivě uzamkl svou schránku na oficiálním místě, zůstal několik vteřin stát u otevřených dveří s výhledem do zahrady. Jasný měsíc bojoval s poletujícími cáry a chuchvalci bouře a Valentýn na něj hleděl se zádumčivostí neobvyklou pro takové učené povahy, jako byl on. Možná, že takové učené povahy v sobě mají jakési mentální předtuchy nejjobrovštějšího problému svého života. Z každé takové okultní nálady se alespoň rychle vzpamatoval, protože věděl, že má zpoždění a že jeho hosté už začali přicházet. Stačilo se při vstupu rozhlédnout po salonu, aby viděl, že jeho hlavní host tam v každém případě není.

Viděl všechny ostatní malé společnosti; spatřil lorda Gallowaye, anglického velvyslance – cholerického starce s tváří červenou jako jablko, který měl na sobě modrou stuhu Podvazkového řádu. Viděl lady Gallowayovou, hubenou se stříbrnými vlasy a arogantním obličejem. Viděl její dceru, lady Margaret Grahamovou, bledou a krásnou dívku s vlasy barvy mědi. Viděl vévodkyni z Mont Saint-Michel, černoookou a bohatou, a s ní její dvě dcery, rovněž černoooké a bohaté. Viděl doktora Simona, typického francouzského vědce s brýlemi, ostrým hnědým plnovousem a čelem zbrázděným oněmi

rovnoběžnými vráskami, které jsou trestem za aroganci, neboť vznikají neustálým zvedáním obočí. Uviděl otce Browna z Cobhallu v Essexu, s nímž se nedávno setkal v Anglii. Viděl – možná s větším zájmem než oba dva – vysokého muže v uniformě, který se Gallowayovým uklonil bez jakéhokoli srdečného uznání a který nyní sám přistoupil, aby svému hostiteli vzdal úctu. Byl to velitel francouzské cizinecké legie O'Brien. Byl štíhlý, ale poněkud podsaditý, hladce oholený, tmavovlasý a modrooký, a jak se zdálo přirozené pro důstojníka tohoto slavného pluku triumfálních úspěchů, měl pohled zároveň švihácký i melancholický. Byl původem irský gentleman a v dětství se znal s Gallowayovými – zejména s Margaret Grahamovou. Po jistém dluhovém debaklu opustil svou zemi a nyní vyjadřoval svou naprostou svobodu od britské etikety máváním šavlí a ostruhami. Když se uklonil rodině velvyslance, lord a lady Gallowayovi se sklonili a lady Margaret se odvrátila.

Ať už se však tyto lidé zajímali o sebe navzájem z jakýchkoli starých důvodů, jejich významný hostitel se o ně nijak zvlášť nezajímal. Přinejmenším nikdo z nich nebyl v jeho očích hostem večera.

Valantin očekával ze zvláštních důvodů muže světového věhlasu, jehož přátelství si zajistil během některých svých velkých detektivních cest a triumfů ve Spojených státech. Očekával Julia C. Braina, multimilionáře, jehož kolosální dary byly příčinou lehké vážnosti pro americké a anglické noviny. Nikdo nemohl s jistotou určit, zda je pan Brain ateista, mormon nebo křesťan, ale byl ochoten investovat do jakékoli intelektuální věci, pokud to byla novinka. Jedním z jeho koníčků bylo čekat na amerického Shakespeara – koníček trpělivější než rybaření. Obdivoval Walta Whitmana, ale